

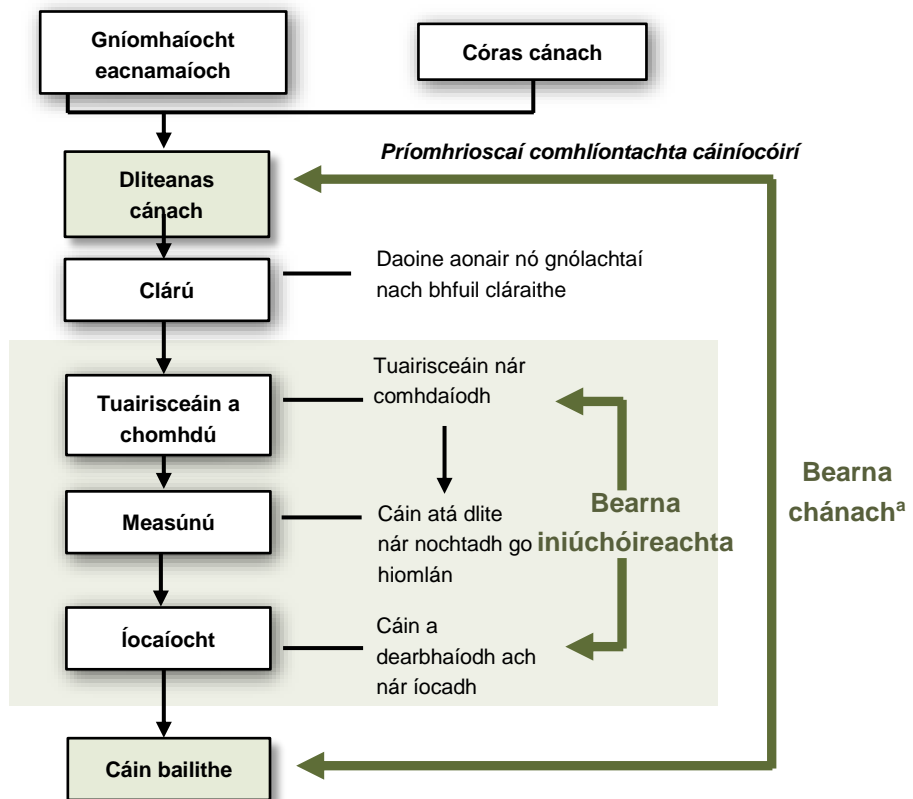
20 Comhlíontacht cáiníocóirí a chinntiú

20.1 Tá sé tábhachtach go gcomhlíonfaidh na cáiníocóirí uile a ndlíteanais chánach chuí go tráthúil má tá an córas cánach le bheith cothrom agus chun saobhadh trádála agus gnó a sheachaint. I gcóras cánach atá bunaithe ar fhéinmheasúnú, tá rioscaí áirithe ann nach mbaileofar cáin ina hiomláine (Féach Fíor 20.1). Áirítear ar na rioscaí sin

- **riosca clárúcháin** — ní chláraíonn cáiníocóirí le haghaidh cánach nuair a éillítear orthu déanamh amhlaidh
- **riosca comhdaithe** — ní chomhdaíonn cáiníocóirí cláraithe tuairisceáin riachtanacha nó chuireann siad tuairisceáin isteach go déanach
- **riosca measúnaithe** — ní nochtar go hiomlán sna tuairisceáin chánach a comhdaíodh an t-ioncam ná na cánacha atá dlite
- **riosca íocaíochta** — ní íoctar cánacha dearbhaithe ina dhiaidh sin.

20.2 Leis an gcreat comhlíontachta cánach sin, cuirtear bonn ar fáil chun an **bhearna chánach** a shainmhíniú — agus é dírithe ar an difríocht idir an cháin a bailíodh agus an cháin ba cheart a bhailiú; agus an **bhearna iniúchóireachta** — an difríocht idir an méid cánach a bhaileofaí dá mbeadh na cáiníocóirí cláraithe uile faoi réir iniúchadh cuimsitheach iomlán agus an méid a íocann siad go deonach faoi fhéinmheasúnú.

Fíor 20.1 Creat comhlíontachta cánach

Foinse: Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

- Nótaí:
- a Bearna chánach — coincheap eacnamaíoch lena gcuimhdeáítear gach gníomhaíocht eacnamaíoch taifeadta agus neamhthaifeadta sa Stát. Sainmhínítear é mar an dífríocht idir an cháin a bailíodh agus an cháin ba cheart a bhailiú má chomhlíon gach duine faoi dlíteanas a gcuid oibleagáidí.
 - b Bearna iniúchóireachta — an dífríocht idir an méid cánach a bhaileofaí dá mbeadh gach cáiníocóir cláraithe faoi réir iniúchadh cuimsitheach iomlán agus an méid a íocann siad go deonach faoi fhéinmheasúnú.

20.3 Chun comhlíontacht cáiníocóirí a bhainistiú go héifeachtach, ní mór do na Coimisinéirí Ioncaim

- tuiscint a fháil ar mhéid bunúsach na neamhchomhlíontachta i measc cáiníocóirí
- gníomhaíochtaí cost-éifeachtacha a dhearadh agus a chur i bhfeidhm chun neamhchomhlíontacht a bhrath
- a chinntiú go mbailítear cánacha atá dlite agus go ngearrtar pionóis orthu siúd atá neamhchomhlíontach, ionas go mbeidh éifeacht shoiléir dhíspreagthach ann.

20.4 Déantar athbhreithniú sa tuarascáil seo ar chur chuige na gCoimisinéirí Ioncaim maidir le monatóireacht agus bainistiú a dhéanamh ar chomhlíontacht cáiníocóirí sna príomhréimsí sin. Díríonn sé ar na bearta atá i bhfeidhm ag na Coimisinéirí Ioncaim chun neamhchomhlíontacht cáiníocóirí a mheas, a bhrath agus a dhíspreagadh.

Measúnú a dhéanamh ar chomhlíontacht cáiníocóirí

An bhearna chánach a mheas

- 20.5** Tá corpas litríochta acadúil agus gairmiúil ag teacht chun cinn faoi choincheap na bearna cánach, agus faoin mbealach is fearr chun í a thomhas.¹ Bunaithe air sin, cuimsítear sa sainmhíniú ginearálta ar an mbearna chánach measúnú ar na dliteanais ba cheart a fhabhrú ar ghníomhaíocht 'scáthgheilleagair' neamhdhearbhaithe ag gníomhaithe eacnamaíocha neamhchláraithe atá go hiomlán lasmuigh den ghréasán cánach, chomh maith le gníomhaíocht eacnamaíoch thearcdhearbhaithe acu siúd atá cláraithe leis na húdarais chánach ábhartha.
- 20.6** Táirgeann agus/nó foilsíonn roinnt údarais ioncaim i ndlínsí eile meastacháin ar an mbearna chánach i ndáil lena bhfeidhmeanna. Mar shampla,
- Mheas Seirbhís Ioncaim Inmheánach na Stát Aontaithe (IRS) go cúlghabhálach gur íocadh in am díreach faoi bhun 85% de na cánacha feidearálacha a bhí dlite i leith 2021 (an 'ráta comhlíontachta deonaí'). Fiú tar éis ghníomhaíocht forfheidhmiúcháin IRS, níor íocadh ach 86% de na cánacha a bhí dlite riamh (an 'glanráta comhlíontachta'). Tugann sé sin le tuiscint go bhfuil 'ollbhearna chánach' beagán os cionn 15% ann. (Foilsítear staitisticí IRS ar bhonn sealadach, agus d'fhéadfaí iad a nuashonrú de réir mar a bheidh sonraí eacnamaíocha níos fearr ar fáil.) Chomh maith le tuarascáil fhoirmiúil, foilsíonn IRS 'léarscáil' achomair úsáideach ar staitisticí na bearna cánach. Tá cóip den léarscáil le haghaidh 2021 in larscríbhinn 20A.
 - Foilsíonn Oifig Chánachais na hAstráile (go cúlghabhálach freisin) meastacháin ar bhearna cánach do chatagóirí ioncaim aonair. Déantar idirdhealú ann idir an ollbhearna chánach, agus an ghlanbhearna chánach tar éis thionchar ghníomhaíocht chomhlíontachta na hOifige Cánach. Luaitear ann freisin, i gcás gach meastacháin, a mheasúnú leathan ar iontaofacht an mhodha meastacháin a úsáidtear (iontaofacht ard, mheánach nó íseal). Mar shampla, don bhliain fhioscach 2021 – 2022, measann an Oifig Chánach (le hiontaofacht ard measúnaithe) bearna chánach chomhlán 1.7% i ndáil le mál breosla, nár laghdaíodh le gníomhaíocht chomhlíontachta na hOifige. I gcodarsnacht leis sin, ba é 11.2% an bhearna chomhlán chánach mheasta (iontaofacht mheánach) ar 'cháin ar earraí agus ar sheirbhísí, rud a laghdaíodh go dtí glanbhearna chánach mheasta 3.6% tar éis gníomhaíocht chomhlíontachta. (Déantar achoimre in larscríbhinn 20B ar mheastacháin na hOifige maidir leis an mbearna chánach le haghaidh na sruthanna ioncaim is suntasaí le haghaidh 2020 – 2021, nó 2021 – 2022 i gcás ina bhfuil siad ar fáil.)
- 20.7** Mar chuid den scrúdú sin, rinneadh suirbhé ar oifigí náisiúnta iniúchóireachta i mBallstáit eile an Aontais Eorpaigh agus sa Ríocht Aontaithe chun a shainnithint cé mhéad dá riaracháin ioncaim a mheasann an bhearna chánach. Mar fhreagairt air sin, thug cuid acu dá n-aire go ríomhann siad an bhearna chánach le haghaidh cánacha aonair áirithe (e.g. CBL, cáin ioncaim nó cáin chorparáide) ach nach ríomhann siad an bhearna chánach fhoriomlán.² As na 17 freagra a fuarthas, thug cúig cinn le fios go ríomhann a n-údarais ioncaim an bhearna chánach fhoriomlán, ach ní chuireann ach dhá cheann acu sin (an Eastóin agus an Ríocht Aontaithe) a meastacháin ar fáil go poiblí.
- 20.8** Is é an meastachán is déanaí maidir leis an mbearna chánach don Eastóin 3.15% den dliteanas cánach measta iomlán do 2022. Léiríonn sé seo ráta comhlíontachta foriomlán cáiníocóirí 96.85%.

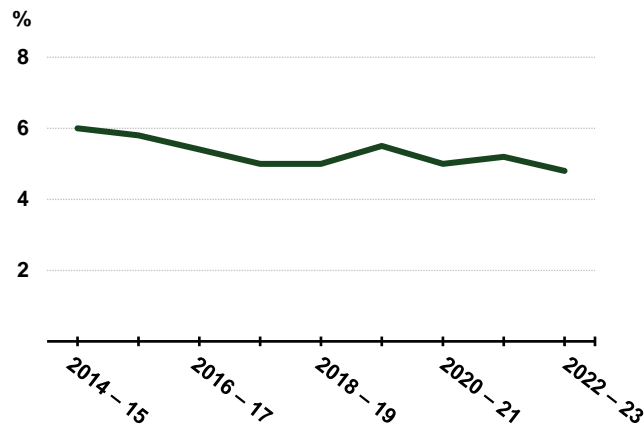
¹ Féach, mar shampla: Richard Murphy, *Athmhachnamh a dhéanamh ar an mBearna Chánach* i: **Calaois Fhioscach a Chomhrac agus Rialtóirí a Chumhachtú – Airgead Cánach a Thabhairt ar ais sna CISTÍ**. Arna chur in eagar ag Brigitte Unger, Lucia Rossel, agus Joras Ferwerda, Oxford University Press (2021).

² Ar leithligh, foilsíonn an Coimisiún Eorpach tuarascáil gach bliain maidir leis an mbearna CBL i mBallstáit an AE. Is é is aidhm don tuarascáil tacú le riaracháin chánach monatóireacht a dhéanamh ar a mbearna chánach CBL trí úsáid a bhaint as modheolaíocht chaighdeánaithe lena féidir comparáidí a dhéanamh le himeacht ama agus le Ballstáit eile. Tá tuarascáil 2023 an Aontais maidir leis an mbearna chánach CBL a foilsíodh i mí Dheireadh Fómhair 2023 ar fáil [anseo](#).

20.9 Sa Ríocht Aontaithe, foilsíonn Ioncam agus Custaim HM (HMRC) tuarascáil bhliantúil ar a thomhas ar bhearnaí cánach. Cé go dtugann HMRC dá aire nach bhfuil an bhearna chánach tráthúil ná beacht go leor chun spriocanna bliantúla a leagan síos nó chun feidhmíocht oibríochtúil mhionsonraithe a bhainistiú, measann sé go soláthraíonn an cleachtadh faisnéis thábhachtach a chuidíonn le HMRC a fheidhmíocht fhadtéarmach a thuiscint. Measann HMRC go soláthraíonn an bhearna chánach faisnéis thábhachtach don phobal freisin maidir le comhlíontacht cánach na Ríochta Aontaithe, rud a chruthaíonn níos mó trédhearcachta sa chóras cánach.

20.10 Ina thuarascáil in 2024, mheas HMRC go raibh bearna chánach na Ríochta Aontaithe in 2022 – 2023 cothrom le £39.8 billiún, arb ionann é agus 4.8% de na dlíteanais chánach theoriciúla iomlána mheasta (féach Fíor 20.2).¹ Léiríonn sé sin gur bailíodh níos mó ná 95% den cháin a measadh a bheith dlíte do HMRC in 2022 – 2023.

Fíor 20.2 Meastachán ar an mbearna chánach mar chéatadán de dhlíteanais chánach na Ríochta Aontaithe, 2014 – 2015 go 2022 – 2023

Source: Ioncam agus Custaim HM, Bearnáí cánach a thomhas, eagrán 2024: meastachán ar an mbearna chánach le haghaidh 2022 go 2023 (féach [anseo](#))

¹ Eagrán 2024 maidir le bearnaí cánach a thomhas: meastachán ar an mbearna chánach le haghaidh 2022 go 2023, Ioncam agus Custaim HM, Meitheamh 2024 (féach [anseo](#)).

² Is fóram é Cruinniú Mullaigh an AE um Riarachán Cánach (TAEUS) do cheannairí riaracháin chánach i mballstáit an AE. Is é is aidhm dó feabhas a chur ar an gcomhar agus féachaint ar réitigh ar shaincheistanna comhchosúla atá os comhair na riarachán cánach. Tá oifigeach de chuid na gCoimisinéirí loncaim ina bhall de mheitheal TAEUS ar ríomhthráchtáil CBL a seoladh i mí na Samhna 2020.

³ Leathnaíonn 'pobal leasa' na bearna cánach ECFE ar Ardphobal Cleachtais ECFE maidir le Bearnáí Chánach, a bhunaigh grúpa roghnaithe tíortha i mí an Mhárta 2019 a bhfuil taithí shuntasach acu ar mheastachán ar an mbearna chánach.

20.11 Ní dhéanann na Coimisinéirí loncaim meastachán ar bhearnaí cánach do chóras cánachais na hÉireann. Tá imní orthu maidir leis na cineálacha cur chuige modheolaíochta atá ar fáil, cruinneas na meastachán ar an mbearna chánach a chuirfí ar fáil i gcomhthéacs na hÉireann, agus an úsáid a bhféadfaí a bhaint astu ar leibhéal oibríochtúil. Is é tuairim fhoriomlán na gCoimisinéirí loncaim go mbeadh gá le hinfheistíocht shuntasach in acmhainní agus i sonraí chun meastachán a dhéanamh ar an mbearna chánach in Éirinn agus gur dócha go mbeidh na tairbhí teoranta.

20.12 Déanann na Coimisinéirí loncaim meastachán tréimhsiúil, áfach, ar chandam na cánach neamhbhailithe ar ghníomhaíochtaí áirithe nó ar dheighleoga áirithe den gheilleagar ina sainaitnítear saincheistanna comhlíontachta e.g. taighde ar an áit a bhfaigheann daoine a chaitheann tobac toitiní; anailís ar admhálacha cánach coinneála ar ús taisce; agus anailís ar threochtaí comhlíontachta cánach san earnáil tógála. Measann na Coimisinéirí loncaim go bhfuil an cineál seo anailíse níos úsáidí, ó thaobh a bhfreagairt ar rioscaí comhlíontachta a dhíriú níos fearr, ná an bhearna chánach fhoriomlán a thomhas.

20.13 Déanann na Coimisinéirí loncaim monatóireacht agus measúnú ar fhorbairtí i modheolaíochtaí bearna cánach agus tá siad rannpháirteach i dtionscadal tomhais bearna cánach Chruinniú Mullaigh an AE um Riarachán Cánach.² Tá siad ina chomhalta freisin de bhearna chánach ECFE 'pobal leasa' a bunaíodh in 2022.³

An bhearna iniúchóireachta a mheas

- 20.14** Baineann an bhearna iniúchóireachta le dliteanais chánach neamhíoctha ag daoine atá cláraithe chun críocha cánach.
- 20.15** D'fhéadfadh anailís ar thoradh cláir iniúchóireachta randamach dea-dheartha ar scála leordhóthanach bonn fóna a sholáthar chun an bhearna iniúchóireachta fhoriomlán a luacháil. Feidhmíonn na Coimisinéirí loncaim clár iniúchóireachta randamach mar tháscaire ar éifeachtacht a gcur chuige rioscabhunaithe ach ní úsáideann sé na torthaí chun an bhearna iniúchóireachta fhoriomlán a mheas.
- 20.16** Fuarthas amach i suirbhé ar thíortha Eorpacha a rinneadh mar chuid den scrúdú sin go measann trí cinn as 17 riarachán cánach náisiúnta an bhearna iniúchóireachta, ach ní chuireann aon cheann acu an figiúr ar fáil go poiblí.

Clár iniúchóireachta randamaigh na gCoimisinéirí loncaim

- 20.17** Ba cheart go gcinnteodh iniúchtaí randamacha ar fud bhonn iomlán na gcáiníocóirí go bhfuil an seans céanna ag gach cáiníocóir féinmheasúnaithe a bheith roghnaithe le haghaidh iniúchta. Díríonn na hiniúchtaí ar dtús ar bhliain chánach ar leith, ar a dtugtar an bhonnbhliain. Sa chás go n-aimsítear neamhchomhlíontacht, áfach, féadfaidh na Coimisinéirí loncaim athbhreithniú a dhéanamh ar thuairisceáin chánach do bhlianta lasmuigh den bhonnbhliain, agus d'fhéadfadh toradh breise cánach iniúchóireachta teacht chun cinn i dtaca leis na blianta sin.
- 20.18** Suas go dtí 2017, bhí roghnú iomlán randamaithe de thart ar 400 cás in aghaidh na bliana le haghaidh iniúchta óna mbonn cáiníocóirí beo i gceist le clár iniúchóireachta randamach na gCoimisinéirí loncaim, a raibh thart ar 920,000 cás san iomlán i gceist leis. Ní dhearnadh aon scagadh, mar sin rinneadh iniúchadh ar na cásanna roghnaithe go léir. In 2016 agus 2017, bhí toradh breise éigin ar thart ar 40% de na cásanna a ndearnadh iniúchadh orthu.
- 20.19** Ó 2017 i leith, tá athrú tagtha ar oibriú an chláir iniúchóireachta 'randamach' roinnt uaireanta. Le haghaidh 2018, rinneadh an clár iniúchóireachta a athdhearadh, agus roghnaíodh 1,300 cás ó dhaonra cáiníocóirí de thart ar 760,000.¹ Don bhonnbhliain 2016, bhí 100 cás faoi réir iniúchadh ag réigiún Teorann Lár Tíre an Iarthair de chuid na gCoimisinéirí loncaim, agus dáileadh na 1,200 cás eile go cothrom ar na trí réigiún eile agus rinne cásoibrithe measúnú orthu chun an cineál idirghabhála, más ann dó, a bhí ag teastáil a chinneadh. Iarradh ar na trí réigiún thart ar 75 cás an ceann a roghnú ó chód NACE sonrath agus 75 cás eile an ceann ó earnáil ar leith (e.g. dlíodóirí, trádálaithe ar líne), deighleog (e.g. tiarnaí talún ÍMAT) nó foinsé tríú páirtí (e.g. faighteoirí ceannaithe nó cásanna 'malartú uathoibríoch faisnéise').^{2,3}
- 20.20** As na 1,300 cás a roghnaíodh lena gcur san áireamh i gclár iniúchóireachta 2018
- Dúnadh 671 cás gan gá le tuilleadh gníomhaíochta toisc nár sainithníodh aon riosca
 - Méadaíodh 626 cás go hidirghabháil, agus bhí beagán os cionn €2 milliún i gcáin, ús agus pionóis mar thoradh ar 228 cás (18% de na cásanna a tugadh chun críche)
 - bhí trí chás fós ar oscailt ag deireadh mhí an Mheithimh 2024.

¹ D'athraigh an daonra ónar roghnaíodh na cásanna go randamach do chlár 2018. Ó bhonn cáis iomlán an cháiníocóra bheo de 920,000, cuireadh thart ar 160,000 cáiníocóir as an áireamh e.g. cásanna corparáideacha móra áirithe agus comhdaitheoirí Fhoirm 11 (pinsinéirí/cáiníocóirí ÍMAT a bhfuil glanioncam infheistíochta os cionn €5,000 acu).

² Is éard is cód NACE ann uimhir a shanntar do ghnólacht de réir a gníomhaíochta eacnamaíche.

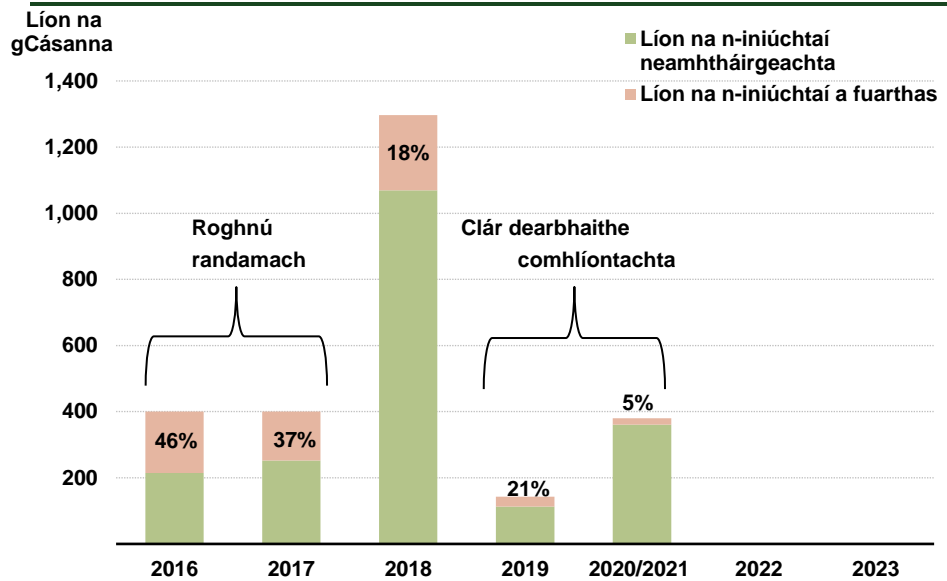
³ Is é atá i gceist le malartú uathoibríoch faisnéise comhroinnt trasteorann faisnéise ar bhealach córasach idir riaracháin chánach gan iallach a bheith ar an tír ghlactha i a iarraidh.

- 20.21** In 2019, tar éis athailíniú eagraíochtúil laistigh de na Coimisinéirí Ioncaim, rinneadh an clár iniúchóireachta a athdhearadh arís agus athainmníodh an clár dearbhaithe comhlíontachta. Sa bhliain sin, roghnaíodh 150 cás san iomlán (le bonnbhliain 2017) le cur san áireamh sa chlár. Roghnaíodh 100 de na cásanna sin go randamach ó dhá chód shonracha NACE agus roghnaíodh na 50 eile go randamach ó shonraí a fuarthas faoin uathmhalartú faisnéise.
- 20.22** As na 150 cás i gclár 2019
- Dúnadh 47 acu, tar éis breithmheasanna ar chásobrithe, gan aon rioscaí sainaitheanta agus gan aon ghníomhaíocht bhreise ag teastáil.
 - Ardaíodh 96 cás go hidirghabháil agus tá siad dúnta anois, agus tháinig beagnach €190,000 as 30 cás (21% de na cásanna a tugadh chun críche) lena n-áirítear ús agus pionóis.
 - méadaíodh seacht gcás go hidirghabháil agus bhí siad fós ar oscailt ag deireadh mhí an Mheithimh 2024.
- 20.23** I mí na Nollag 2019, roghnaíodh 500 cás (a raibh bonnbhliain 2018 ag baint leo) lena gcur san áireamh i gclár dearbhaithe comhlíontachta 2020. Roghnaíodh 440 de na cásanna sin go randamach ón mbonn cásanna agus rinne cásobrithe na gCoimisinéirí Ioncaim breithmheas orthu chun an cineál idirghabhála, más ann dó, a bhí ag teastáil a chinneadh. Roghnaíodh 50 cás eile go randamach ó shonraí neamhchomhdaitheora (is gá iniúchadh éigeantach a dhéanamh sna cásanna seo) agus roghnaíodh na deich gcás eile go randamach ó earnáil na gcarthanais.
- 20.24** Ag teacht leis na srianta sláinte poiblí a bhaineann le Covid-19, chuir na Coimisinéirí Ioncaim a gcuid oibre comhlíontachta ar an láthair ar fionraí ó mhí an Mhárta 2020 agus chinn siad go mbeadh clár dearbhaithe comhlíontachta 2020 ar siúl an bhliain dár gcionn agus go bhfeidhmeodh sé mar chlár comhcheangailte 2020/2021.
- 20.25** As na 500 cás a roghnaíodh i mí na Nollag 2019 agus a cuireadh san áireamh i gclár 2020/2021 ina dhiaidh sin
- Níl tús curtha fós le 101 (20%) cás-athbhreithnithe ar dhliteanais chánach 2018.
 - Dúnadh 307 acu, tar éis breithmheasanna ar chásobrithe, gan aon rioscaí sainaitheanta agus gan aon ghníomhaíocht bhreise ag teastáil.
 - Ardaíodh 73 cás go hidirghabháil agus tá siad dúnta anois, agus tháinig beagnach €48,000 as 19 cás (5% de na cásanna a tugadh chun críche) lena n-áirítear ús agus pionóis.
 - Méadaíodh 19 cás go hidirghabháil agus bhí siad fós oscailte ag deireadh mhí an Mheithimh 2024.
- 20.26** Níor reáchtáladh cláir um dhearbhu comhlíontachta in 2022 ná in 2023. Tá na Coimisinéirí Ioncaim ag obair faoi láthair ar chur chuige an chlár a athfhorbairt. Dúirt na Coimisinéirí Ioncaim go bhfuil a Rannán Mórchorparáidí, Rannán na Seirbhísí Ardrachmais agus Airgeadais agus Rannán na bhFiontar Meánmhéide struchtúrtha chun dlúth-mhaoirseacht ar na rioscaí ina mbonn cáis a éascú. Mar thoradh air sin, ní mheasann na Coimisinéirí Ioncaim go bhfuil idirghabhálacha randamacha oiriúnach do na rannáin sin. Tá sé beartaithe go ndíreoidh an clár dearbhaithe comhlíontachta athdheartha ar na rannáin Ghnó agus Phearsanta i gcás nach dtacaíonn méid na mbonn cáis le maoirseacht riosca dlúth den chineál céanna. Táthar ag súil go mbeidh an obair sin tugtha chun críche faoi dheireadh 2024, agus go mbeidh an clár nua i bhfeidhm le haghaidh 2025.

20.27 Tá achoimre i bhFíor 20.3 ar thorthaí na gclár iniúcháireachta randamach a cuireadh chun feidhme ó 2016 i leith. Bhí sciar na gcásanna roghnaithe a bhí 'táirgeach' sna blianta a bhfuil na cláir curtha i gcrích go substaintiúil ina leith idir 46% in 2016 síos agus 21% in 2019.¹ Tá inchomparáideacht na bhfigiúirí thar an tréimhse teoranta, áfach, mar gheall ar an easpa comhsheasmhachta sa chaoi ar fheidhmigh an clár iniúcháireachta ó 2018 i leith agus mar gheall ar chéimeanna éagsúla chur i gcrích na gclár.

20.28 Léirítear na meántorthaí (lena n-áirítear ús agus pionóis) ó na cláir iniúcháireachta ó 2016 i leith i bhFíor 20.4.

Fíor 20.3 Toradh chlár iniúcháireachta na gCoimisinéirí loncaim, 2016 go 2023^{a,b}

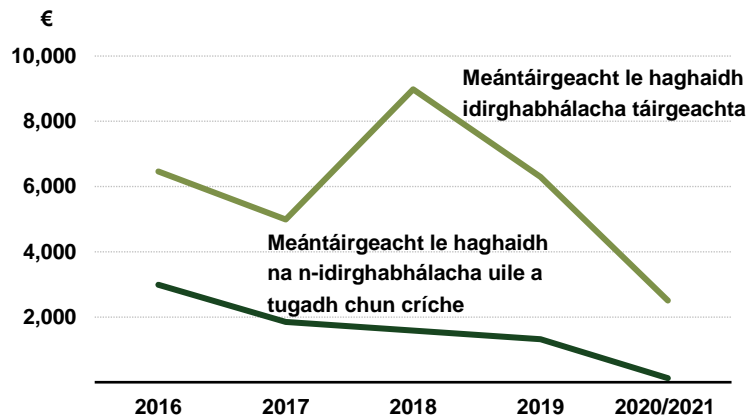
¹ Ós rud é go raibh 24% de na cásanna fós oscailte nó nach raibh siad tosaithe go fóill ag deireadh mhí an Mheithimh 2024, bhí tionchar aige sin ar chéatadán íseal na gcásanna toraidh (5%) do chlár 2020/2021

Foinse: Na Coimisinéirí loncaim

Notaí: a Níor reáchtáladh cláir um dhearbhu comhlíontachta in 2022 ná in 2023.

b Ó 2018 ar aghaidh, ní dheachaigh gach cás roghnaithe ar aghaidh go huathoibríoch chuig idirghabháil. Ina áit sin, rinneadh breithmheas ar chásanna chun a chinneadh an raibh gá le hidirghabháil. Ríomhadh céatadán na gcásanna toraidh ó 2018 i leith mar chion de na cásanna uile a roghnaíodh lena measúnú, ní hamháin na cásanna sin ina ndearnadh idirghabháil.

Fíor 20.4 Toradh iniúchóireachta ó chlár iniúchóireachta na gCoimisinéirí loncaim, 2016 go 2021^{a,b}

Foinse: Na Coimisinéirí loncaim

Notaí: a Áirítear leis an toradh cáin chomhlán (glan ar aisíocaíochtaí), ús agus pionóis.

b Tá beagnach an ceathrú cuid de na cásanna i gclár 2020/2021 fós oscailte nó níl siad tosaithe go fóill. Níor reáchtáladh cláir um dhearbú comhlíontachta in 2022 ná in 2023.

- 20.29** Dá ndéanfaí meastachán rialta ar an mbearna iniúchóireachta trí úsáid a bhaint as modheolaíocht chomhsheasmhach, léireofaí an bhfuil leibhéal an ioncaim neamhdhearbhaithe ag athrú le himeacht ama. Ní dhearna na Coimisinéirí loncaim an bhearna iniúchóireachta a eachtarshuí ná a mheas trí úsáid a bhaint as torthaí an chláir iniúchóireachta randamaigh a d'oibrigh sé suas go dtí 2017, agus fágann na hathruithe sa chlár ó 2018 go bhfuil sé níos deacra na torthaí a eachtarshuí ar bhealach bríoch.
- 20.30** Dúirt na Coimisinéirí loncaim go dtacaíonn a struchtúr eagrúcháin reatha, atá i bhfeidhm ó 2019 i leith, le cur chuige comhlíontachta saincheaptha i leith codanna éagsúla dá bhonn cáis agus dá réir sin, tá teorainneacha ar an úsáideacht a d'fhéadfadh a bheith ag aon bhearna iniúchóireachta mheasta. I bhfianaise an mhéid sin, agus a thuairime nár forbraíodh aon mhodheolaíocht atá láidir go leor chun tacú le forbairt iomlán 'ón mbun aníos' ar bhearna iniúchóireachta trí chlár iniúchóireachta randamach a úsáid, ní mheasann na Coimisinéirí loncaim go bhfuil údar maith le cur chuige den sórt sin.

Cáiníocóirí neamhchomhlíontachta a bhrath

- 20.31** Gné thábhachtach d'fheidhmiú an riaracháin cánach agus dleachtanna in Éirinn is ea féinmheasúnú a dhéanann daoine aonair agus cuideachtaí ar dhlíteanais chánach. Ceanglaítear ar cháiníocóirí tuairisceáin iomlána agus chruinne a thíolacadh agus íocaíochtaí cánach gaolmhara a dhéanamh de réir spriocdhátaí reachtúla. Féadfaidh cáiníocóirí aisíocaíochtaí cánach a éileamh ar bhonn féinmheasúnaithe freisin.
- 20.32** Is é cur chuige ginearálta na gCoimisinéirí loncaim comhlíontacht dheonach oibleagáidí córais cánach a chur chun cinn ar an gcéad dul síos agus, i gcás inar gá, obair leantach a dhéanamh ar an idirghabháil is oiriúnaí don riosca cánach a sainathnódh.

- 20.33** Cuireann na Coimisinéirí loncaim comhlíontacht dheonach chun cinn ar roinnt bealaí lena n-áirítear trí sheirbhísí ar líne, trí chomhairle a chur ar fáil do cháiníocóirí maidir lena n-oibleagáidí cánach, trí thuairisceáin chánach a réamhghaonrú, trí rannpháirtíocht fíor-ama a sholáthar agus trí dheiseanna a thabhairt do cháiníocóirí botúin fhéideartha a cheartú go deonach. Feidhmíonn na Coimisinéirí loncaim creat comhlíontachta comhoibritheach freisin, ar clár deonach é a bhfuil sé mar aidhm aige comhlíontacht cánach a chur chun cinn agus a éascú ag aonáin chorparáideacha mhóra atá á mbainistiú ag Rannóg na gCorparáidí Móra nó ag an Rannóg Seirbhísí Andrachmais agus Airgeadais.
- 20.34** Chomh maith le tacú le comhlíontacht dheonach, oibríonn na Coimisinéirí loncaim cur chuige rioscabhunaithe i leith bainistíocht chomhlíontachta. In 2018, thug na Coimisinéirí loncaim faoi athailíniú eagraíochtúil a thacaíonn lena gcur chuige spriocdhírthe maidir le bainistiú bonn cásanna, rud a ligeann do rannáin oibriúcháin eolas earnála a chur i bhfeidhm agus riosca á phróifíliú laistigh de dheighleoga inaitheanta de bhonn cásanna na gCoimisinéirí loncaim. Dúirt na Coimisinéirí loncaim gur chuidigh na hathruithe struchtúracha seo, mar aon le leithdháileadh acmhainní suntasacha chun na bundeighleoga cásanna a bhaineann leis an riosca cánach is airde a bhainistiú, leis eolas níos fearr a fháil ar a chás-bhonn agus tuiscint níos doimhne a fháil ar rioscaí earnála.¹ Fágann sé freisin gur féidir dlúthmhaoirseacht a dhéanamh ar riosca toisc go mbíonn boinn cháis iomlána na rannán sin faoi réir breithmheasa rialta.
- 20.35** Tá sé mar aidhm ag na Coimisinéirí loncaim idirghabhálacha a dhéanamh ar bhealach a íoslaghdaíonn an costas don cháiníocóir agus do na Coimisinéirí loncaim araon. Go stairiúil, roghnaíodh cásanna trí úsáid a bhaint as modheolaíochtaí rioscabhunaithe éagsúla e.g. Córas leictreonach riosca agus anailíse (REAP) na gCoimisinéirí loncaim.² Le blianta beaga anuas, d'úsáid cásóibrithe REAP den chuid is mó chun measúnú a dhéanamh ar chásanna a roghnaíodh cheana féin lena n-athbhreithniú, seachas mar uirlis roghnúcháin cásanna. Dúirt na Coimisinéirí loncaim go n-úsáidtear REAP go gníomhach chun cur le réimse leathan uirlisí agus foinsí sonraí eile a úsáideann na rannáin oibriúcháin éagsúla agus cásanna á roghnú le haghaidh idirghabháil chomhlíontachta e.g. uirlisí breithmheasa riosca éagsúla a fhorbraítear go himmheánach, sonraí ÍMAT fíor-ama, creat riosca fíor-ama CBL agus faisnéis a fhaightear ó dhlínsí eile.
- 20.36** Dúirt na Coimisinéirí loncaim go bhfuil a gcur chuige maidir le bainistíocht chomhlíontachta cáiníocóirí ag forbairt chun úsáid níos mó a bhaint as sonraí tríú páirtí, dul chun cinn sa teicneolaíocht a fheabhsaíonn cumais anailíseacha sonraí agus infhaighteacht mhéadaithe sonraí fíor-ama a leanfar dá n-úsáid chun táscairí riosca féideartha a aithint. Sa chás go n-aithnítear rioscaí agus go meastar go bhfuil sé cuí, is iad na Coimisinéirí loncaim a thionscnaíonn idirghabhálacha comhlíontachta. Chomh maith leis sin, déanann na Coimisinéirí loncaim athbhreithnithe rialta cásbhunaithe ar rioscaí earnála.

¹ Tá Rannán na gCorparáidí Móra, Rannán na Seirbhísí Andrachmais agus Airgeadais agus Rannán na bhFiontar Meánmhéide freagrach as 2.5% de bhonn cásanna foriomlán na gCoimisinéirí loncaim a bhainistiú. D'foc na heintitis a bhí á mbainistiú ag na rannáin sin 77% d'fháltais ó cháin fhoriomlána in Éirinn in 2023. Ina theannta sin, bhí 71% den toradh iomlán a d'eascair as idirghabhálacha comhlíontachta a tugadh chun críche in 2023 bainteach le heintitis a bhí á mbainistiú ag na rannáin sin.

² Is córas anailíse riosca é 2 REAP a thugann rátáil riosca do bhonn custaiméirí na gCoimisinéirí loncaim ar fud na bpríomhchánacha agus na bpríomhdhleachtanna go léir. Déanann sé anailís ar shonraí, lena n-áirítear sonraí tríú páirtí atá ag na Coimisinéirí loncaim ar chásanna cánach agus dleachta agus tugann sé scór bunaithe ar an leibhéal riosca a bhaineann leo.

Cuireadh tús le gníomhaíocht chomhlíontachta suas go dtí mí Aibreáin 2022

20.37 Tá athrú tagtha freisin ar chóras comhlíontachta rioscabhunaithe na gCoimisinéirí loncaim le blianta beaga anuas. Go dtí mí Aibreáin 2022, bhain an ghníomhaíocht chomhlíontachta le

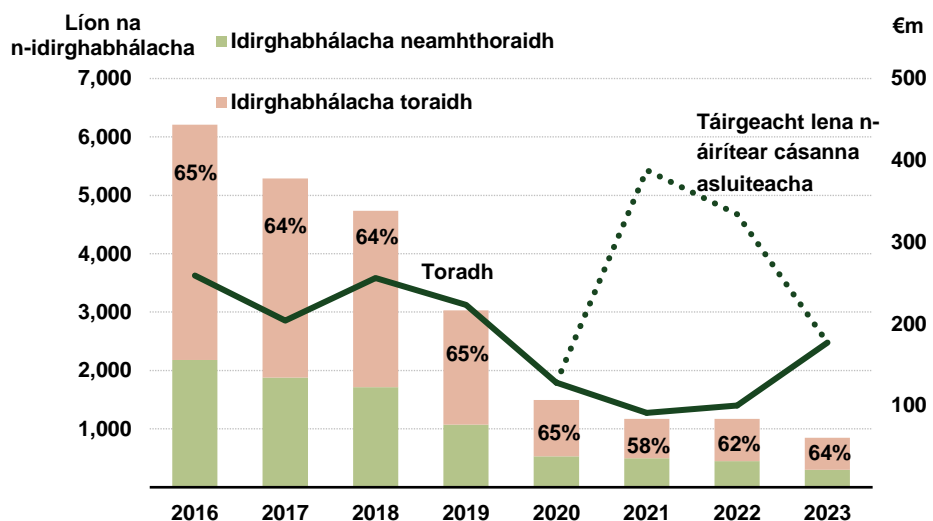
- **hidirghabhálacha** — iniúcháireachta – iniúchtaí nó imscrúduithe a rinneadh go príomha ar bhonn riosca agus, i bhformhór na gcásanna, lena mbaineann scrúdú iomlán ar leabhair agus ar thaifid eintitis.
- **idirghabhálacha neamh-iniúcháireachta** — idirghabhálacha nach bhfuil chomh hionsáiteach céanna, a thionscnaítear go ginearálta ar bhonn riosca sonrath sainaitheanta, agus arb é atá iontu go príomha seiceálacha dearbhaithe, ceisteanna faoi ghnéithe agus agallaimh phróifíle.

Toradh na n-iniúchtaí agus na n-imscrúduithe

20.38 Leagtar amach i bhFíor 20.5 an líon iniúchtaí agus imscrúduithe a tugadh chun críche idir 2016 agus 2023. Léirítear ann freisin cion na gcásanna toraidh agus na méideanna a fuarthas.

20.39 Ó 2016 i leith, tá laghdú seasta tagtha ar líon bliantúil na n-iniúchtaí agus na n-imscrúduithe a tugadh chun críche. Tá sé ráite ag na Coimisinéirí loncaim gur chuir roinnt tosca comhshaoil leis an laghdú seo, lena n-áirítear scor roinnt baill foirne fadseirbhíse agus gníomhaíocht chomhlíontachta áirithe ar an láthair a chur ar fionraí le linn na tréimhse a ndeachaigh srianta sláinte poiblí Covid-19 i bhfeidhm uirthi.¹ Dúirt na Coimisinéirí loncaim gurb é cúis eile leis an meath ná an cur chuige rioscabhunaithe spriocdhírthe maidir le bainistiú bonn cásanna atá i bhfeidhm ó rinneadh an t-athailíniú eagraíochtúil in 2018.

Fíor 20.5 Toradh na n-iniúchtaí agus na n-imscrúduithe, 2016 go 2023^{a,b}

¹ Cé nár osclaíodh aon chásanna comhlíontachta nua, lean na Coimisinéirí loncaim le hidirghabhálacha comhlíontachta oscailte a chur chun cinn i Rannóg na gCorparáidí Móra agus i Rannóg na nDaoine Aonair Ardrachmais (an Rannán Seirbhísí Ardrachmais agus Airgeadais anois).

Foinse: Na Coimisinéirí loncaim

Nótaí: a I mí na Bealtaine 2022, d'aistrigh na Coimisinéirí loncaim chuig creat idirghabhála comhlíontachta (CIF). Is iad na hiniúchtaí agus na himscrúduithe le haghaidh 2022 agus 2023 na cinn ar cuireadh tús leo sular tugadh CAL isteach agus a dúnadh in 2022 agus in 2023.

b Áirítear leis an luach toraidh aon ús agus pionóis.

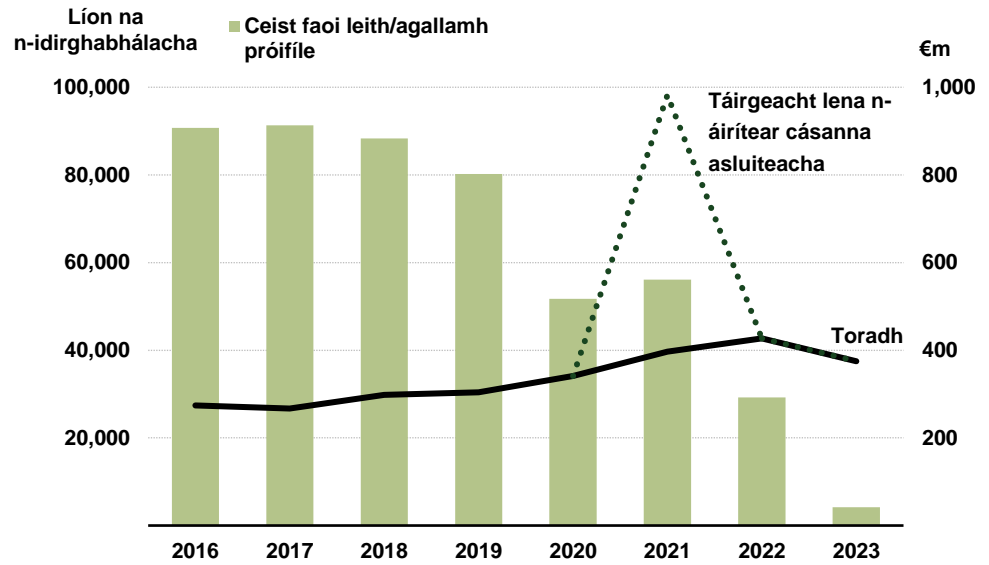
- 20.40** Bíonn tionchar mór ag dhá chás asluiteacha asluiteacha a mbíonn tionchar mór acu ar luach na táirgeachta a thuairiscítear le haghaidh 2021 agus 2022 Féach Fíor 20.5 thuas). Bhain siad sin le cás amháin ag a raibh toradh €297 milliún in 2021, agus cás eile a raibh toradh €234 milliún aige in 2022.

Toradh na n-idirghabhálacha neamh-iniúcháireachta

- 20.41** Déantar idirghabhálacha neamh-iniúcháireachta chun aghaidh a thabhairt ar rioscaí sonracha a shainithnítear, agus i gcás ina meastar go bhfuil sé níos éifeachtúla ó thaobh ama agus acmhainní de ná iniúchadh iomlán a dhéanamh. D'fhéadfadh agallaimh phróifíle, mar shampla, a bheith i gceist le hidirghabhálacha neamh-iniúcháireachta, cruinneas éileamh aisíocaíochta a fhíorú agus obair leantach a dhéanamh ar shaincheisteanna a eascraíonn as tuarascálacha ar idirbhearta amhrasacha.¹ D'fhéadfadh saincheisteanna a sainithníodh le linn idirghabhálacha neamh-iniúcháireachta a bheith ina gcúis le géarú ar iniúchadh nó ar imscrúdú.
- 20.42** Tháinig níos mó ná 65% de na cásanna a roghnaíodh lena mbreithmheas in 2023 ó chomhéadain riosca fíor-ama CBL agus ÍMAT, ó thuarascálacha ar idirbhearta amhrasacha agus ó sheiceálacha clárúcháin cánach.²
- 20.43** Dúnadh líon suntasach breithmheasanna a rinneadh gach bliain gan aon cheanglas sainaitheanta maidir le gníomhaíocht bhreise i.e. gan aon idirghabháil chomhlíontachta. (I gcás ina ndéantar cásanna a mhéadú go hidirghabháil chomhlíontachta e.g. athbhreithniú nó iniúchadh riosca, déantar aon toradh a thagann as sin a thaifeadh in aghaidh an chineáil idirghabhála sin.)
- 20.44** Maidir leis na ceisteanna gné agus na hagallaimh phróifíle a tugadh chun críche idir 2016 agus 2021, bhí thart ar chás amháin i ngach cúig chás ina idirghabháil a raibh toradh uirthi. In 2021, tháinig ardú mór ar an toradh ó idirghabhálacha neamh-iniúcháireachta, go beagnach €1 billiún. Bhí toradh comhcheangailte €585 milliún ar dhá chás idirghabhála neamh-iniúcháireachta a tugadh i gcrích in 2021. Nuair a eisiatar na cásanna asluiteacha sin, léiríonn an táirgeacht bhliantúil ó idirghabhálacha neamh-iniúcháireachta treocht mheasartha aníos le himeacht ama, agus thart ar €400 milliún ar an meán le bliain anuas (féach Fíor 20.6).

1 Féach freisin *Tuarascáil ar Chuntais na Seirbhísí Poiblí 2020*, caibidil 13, [Bainistiú na gCoimisinéirí Ioncaim ar thuairiscí ar idirbhearta amhrasacha](#).

2 Tugadh isteach leis an Acht um Cheartas Coiriúil (Sciúradh Airgid agus Maoiniú Sceimhlitheoireachta) 2010 an ceanglas ar dhaoine ainmnithe tuairiscí ar idirbhearta amhrasacha a chur isteach i gcás ina bhfuil amhras orthu faoi mhaoiniú sceimhlitheoireachta nó sciúradh airgid, lena n-áirítear sciúradh na bhfáltais ó imghabháil cánach.

Fíor 20.6 Toradh na n-idirghabhálacha neamh-iniúcháireachta, 2016 go 2023^a

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nóta: a Áirítear leis an luach toraidh aon ús agus pionóis.

Creat idirghabhála comhlíontachta — ar cuireadh tús leis ó mhí na Bealtaine 2022

20.45 I mí na Bealtaine 2022, thug na Coimisinéirí Ioncaim isteach creat nua idirghabhála comhlíontachta (CIF) chun freagra comhsheasmhach céimnithe a sholáthar ar iompar cáiníocóirí.¹ I measc na bhfreagraí laistigh de CAL tá deiseanna a thabhairt do cháiníocóirí botúin a d'fhéadfadh a bheith ina ngnóthaí cánach a cheartú go deonach, agus ar an gcaoi sin an t-íosleibhéal pionóis a fhulaingt, agus freagairt de réir a chéile do cháiníocóirí nach gcomhlíonann go deonach nó a athraíonn a n-iompar as a n-eascaíonn neamhchomhlíontacht cánach. Faoi CAL, tá trí leibhéal idirghabhálacha comhlíontachta ann — díríonn an chéad cheann ar thacú le comhlíontacht agus díríonn an dá cheann eile ar aghaidh a thabhairt ar neamhchomhlíontacht.

- **Leibhéal 1** — arb é is aidhm **dó tacú le cáiníocóirí** agus cabhrú leo a bheith comhlíontach go deonach trína n-oibleagáidí a mheabhrú dóibh agus deis a thabhairt dóibh earráidí a d'fhéadfadh a bheith ann a cheartú gan fiosrúchán níos doimhne. I measc na n-idirghabhálacha tá fógraí meabhrúcháin a eisiúint maidir le tuairisceáin chánach gan íoc, iarratais ar fhéin-athbhreithniú, rannpháirtíocht le gnólachtaí faoin CCF agus agallaimh phróifíle. Le hidirghabháil leibhéal 1, féadfar saincheisteanna a shainiú ar gá idirghabháil leibhéal 2 nó leibhéal 3 a thionscnamh ina leith.
- **Leibhéal 2** — **Athbhreithnithe nó seiceálacha** rioscabhunaithe ar shonraí a sholáthraíonn cáiníocóirí ina dtuairisceáin chánach, idir scrúdú ar shaincheist amháin laistigh de thuairisceán agus iniúchtaí cánach cuimsitheacha. Déantar idirghabhálacha Leibhéal 2 trí úsáid a bhaint as athbhreithniú riosca nó iniúchadh.

¹ [Cód Cleachtas maidir le hidirghabhálacha Comhlíontachta na gCoimisinéirí Ioncaim.](#)

- **Leibhéal 3 — imscrúdú de chuid na gCoimisinéirí Ioncaim**, dírionn sé ar dhul i ngleic le cleachtais ardriosca agus cásanna a bhaineann le rioscaí calaoise nó imghabhála cánach amhrasta.

Toradh na n-idirghabhálacha CAL

- 20.46** Mar thoradh ar na hidirghabhálacha a osclaíodh ó tugadh isteach CAL i mí na Bealtaine 2022 a dúnadh faoi mhí na Nollag 2023, sainaitníodh toradh cánach breise de €200 milliún (féach Fíor 20.7).

Fíor 20.7 Torthaí an chreata idirghabhála comhlíontachta, Bealtaine 2022 go deireadh 2023^a

Cineál idirghabhála	Líon na n-idirghabhála cha	Táirgeacht ^b €m	Céatadán na gcásanna táirgeachta
Leibhéal 1	66,821	163	12%
Leibhéal 2	2,707	35	46%
Leibhéal 3	8	2	100%
Idirghabhálacha iomlána	69,536	200	
Breithmheasanna gan aon ghníomh eile a dhéanamh	68,434	—	

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nótaí: a Tá gá le meastóireachtaí chun a chinneadh an bhfuil gá le hidirghabháil. Ní bhíonn toradh ar bhreithmheasanna. Má shainaitnítear riosca, méadaítear an breithmheas go hidirghabháil, agus déantar aon toradh a thagann as sin a thairgeadh faoin idirghabháil shonrach.

b Áirítear leis an luach toraidh aon ús agus pionóis.

Neamhchomhlíontacht a dhíspreagadh

- 20.47** Na cáiníocóirí sin a d'fhéadfadh smaoineamh ar mhoill a chur ar a dtuairisceáin chánach nó gan a gcánacha dlite a íoc, ní dócha go ndíspreagfar iad ó sin a dhéanamh ach amháin más mó na hiarmhairtí dóchúla a mheastar a bheith ann ná na sochair níos láithrí (agus níos cinnte). Dá bhrí sin, chun éifeacht dhíspreagthach inchreidte a bheith ann, ní mór riosca ard a bheith ann go mbraithfidh na Coimisinéirí Ioncaim an neamhchomhlíontacht ar bhealach tráthúil, agus go mbaileofar go pras aon chánacha gan íoc móide muirear úis. I gcásanna iomchuí, d'fhéadfadh pionóis as sárúithe ar oibleagáidí faoin gcód cánach, lena n-áirítear ionchúiseamh coiriúil i gcásanna níos tromchúisí, cur leis an éifeacht dhíspreagthach fhoriomlán. Is díspreagadh breise é ainmneacha agus seoltaí mainnitheoirí cánach a fhoilsiú (mar a cheanglaítear leis an dlí le haghaidh catagóirí áirithe mainneachtana).

Cánacha neamhíoctha a braitheadh a aisghabháil

20.48 D'fhéadfadh sé a bheith mar thoradh ar idirghabháil na gCoimisinéirí Ioncaim a thabhairt chun críche go ngearrafaí méideanna breise i ndáil le cáin tearcdhearbhaithe, ús ar íocaíochtaí déanacha agus pionóis éagsúla. Tugtar an toradh iniúchóireachta nó na méideanna socraíochta cánach ar an méid iomlán a bhailítear, nó a mheastar a bheith inbhailithe, ón gcáiníocóir.

20.49 Is féidir le socraíochtaí iniúchóireachta a bheith

- íoctha ina iomláine nuair a thugtar an t-iniúchadh i gcrích.
- ar bhonn céimnithe i gcás ina bhfuil rochtain theoranta ag an gcáiníocóir ar chistí leachtacha ach go leanann sé de bheith ag giniúint ioncaim.
- gan íoc ag deireadh an iniúchta — nuair is amhlaidh an cás, saothrófar an dliteanas trí úsáid a bhaint as gnáthphróisis bailithe fiachais.
- na gCoimisinéirí Ioncaim nár íocadh agus a mheastar a bheith neamh-inbhailithe sa chás go nglacann na Coimisinéirí Ioncaim le héileamh cáiníocóra nach bhfuil ar a chumas íoc e.g. sa chás gur dearbhaíodh cáiníocóir a bheith féimheach nó go bhfuil sé faoi réir dócmhainneacht phearsanta.

Pionóis sibhialta

20.50 Mar a cheanglaítear leis an reachtaíocht chánach, beidh pionós cáin-dhírthe i bhfeidhm i gcás ina ndéanann cáiníocóir tuairisceán cánach mícheart a chomhdú d'aon ghnó nó go míchúramach nó go mainníonn sé tuairisceán a dhéanamh faoin dáta dlite.¹

20.51 Léirítear líon agus luach na bpionós sibhialta a forchuireadh in 2019 agus in 2023 i bhFíor 20.8. In 2023, forchuireadh pionós dar luach €14.6 milliún san iomlán in 19% de na hidirghabhálacha a raibh toradh á chinneadh mar thoradh orthu.

Fíor 20.8 Pionóis sibhialta a forchuireadh i gcásanna neamhchomhlíontachta, 2019 agus 2023.

		Iniúchtaí ^a	Idirghabhálacha neamh-iniúchóireachta	Méid iomlán a caitheadh
Líon na gCásanna	2019	1,093	2,019	3,112
	2023	615	1,517	2,132
Luach na bpionós sibhialta arna bhforchur (€m)	2019	11.3	8.4	19.7
	2023	8.7	5.9	14.6
An meánphionós sibhialta a forchuireadh (€)	2019	10,366	4,153	6,335
	2023	14,183	3,919	6,879

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nótaí: a Tagraíonn sé seo d'iniúchtaí, d'imscrúduithe agus d'athbhreithnithe riosca leibhéal 2 a dhéantar faoi CAL.

¹ Foráiltear le halt 1077(F) den Acht Comhdhlúite Cánacha, 1997 do phionóis as tuairisceáin mhíchearta a thíolacadh d'aon ghnó nó go míchúramach nó as mainneachtain tuairisceán a thíolacadh. Tá eisceachtaí reachtacha áirithe i gceist, mar shampla, sa chás go bhfuil an dliteanas níos lú ná €6,000 nó sa chás gur ghlac na Coimisinéirí Ioncaim le coigeartú teicniúil mar chúis leis an mainneachtain.

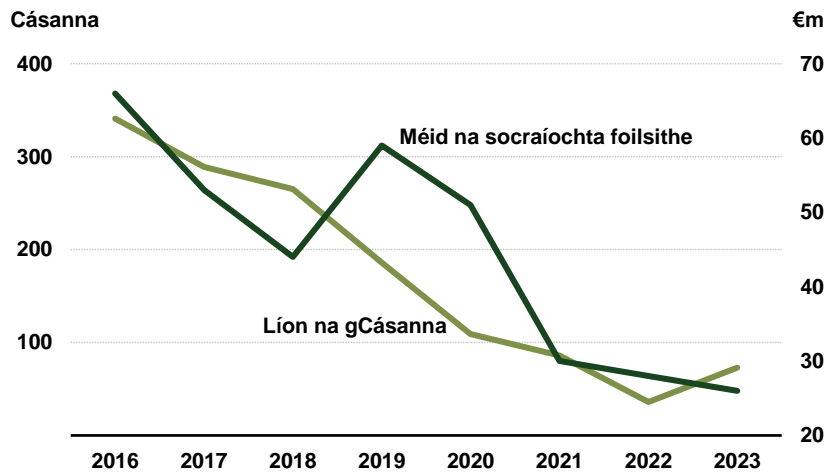
20.52 Sa chás nach n-aontaíonn cáiníocóir dliteanas pionóis nó nach n-íocann sé pionós comhaontaithe, is faoi chúirt ábhartha atá sé a chinneadh an bhfuil an duine sin faoi dhliteanas pionóis.

Sonraí na mainnitheoirí a fhoilsiú

20.53 Foilsítear sonraí faoi chásanna tromchúiseacha mainneachtana cánach go ráithiúil. Tarlaíonn foilsiú nuair a ghlacann na Coimisinéirí Ioncaim le socraíocht a bhfuil gné chánach os cionn €50,000 aici agus pionós gaolmhar os cionn 15% den cháin dhlite. Baineann an tairseach reatha (€50,000 cáin) le gach socraíocht ar glacadh leo an 1 Eanáir 2022 nó ina dhiaidh sin (tá tairseacha níos ísle i bhfeidhm do thréimhsí roimhe sin).¹ Ní foilsítear sonraí cáis sa chás nach gcomhlíontar na critéir seo, sa chás nach dtarraingítear pionós ar chás nó sa chás go nglacann na Coimisinéirí Ioncaim le nochtadh spreagtha nó neamhspreagtha mar nochtadh a chomhlíonann na critéir cháilitheacha mar atá sonraithe sa reachtaíocht.

20.54 Mar a thaispeántar i bhFíor 20.9, Tháinig laghdú seasta ar líon na gcásanna foilsithe idir 2016 agus 2022. Tháinig méadú ar líon na gcásanna in 2023, d'ainneoin an mhéadaithe ar an leibhéal tairsí maidir le foilsiú is infheidhme ón 1 Eanáir 2022.

Fíor 20.9 Socraíochtaí glactha a foilsíodh ar liosta na mainnitheoirí cánach, 2016 go 2023^a

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nótaí: a Baineann na figiúirí le méideanna socraíochta seachas le suimeanna a bailíodh.

Imscrúdú agus ionchúiseamh mar gheall ar imghabháil cánach

20.55 Déanann an rannóg oibríochta ábhartha cásanna ionchúisimh a d'fhéadfadh a bheith ann a tharchur chuig Coiste Iontrála na gCoimisinéirí Ioncaim chun a mheas an bhfuil fianaise leordhóthanach prima facie ann go bhféadfadh go ndearnadh cion faoin reachtaíocht ábhartha.^{2,3} Déanann an Coiste Iontrála breithmheas ar gach cás agus cinneann sé an bhfuil sé oiriúnach lena tharchur chuig Brainse Imscrúdaithe agus Ionchúisimh 1 (IPB1) na gCoimisinéirí Ioncaim le haghaidh imscrúdú coiriúil. Imscrúdaíonn an IPB1 cáiníocóirí a bhfuil amhras fúthu go bhfuil imghabháil nó calaois thromchúiseach chánach agus dleachta acu, d'fhonn iad a ionchúiseamh ar díotáil. Is faoi Oifig an Stiúirthóra Ionchúiseamh Poiblí atá sé cinneadh a dhéanamh an dtionscnófar ionchúiseamh i gcás ar leith.

1 Roimh an 1 Eanáir 2022, bhí gá le foilsiú sa chás gur sháraigh comhiomlán na cánach, an úis agus na bpionós €35,000 agus go raibh an pionós mar chéatadán den cháin níos mó ná 15%. Ba é an rún a bhí leis an athrú ar chritéir deireadh a chur leis an gceanglas maidir le cásanna lena mbaineann táirgeacht níos ísle a fhoilsiú.

2 Tá ionadaí amháin ar an gCoiste Iontrála ó gach ceann de na cúig rannán oibríochta laistigh de na Coimisinéirí Ioncaim, ón Ard-Bhailitheoir, ó Rannán Atur na gCoimisinéirí Ioncaim agus ón mBrainse Imscrúdaithe agus Ionchúisimh 1. Tá an Coiste faoi chathaoirleacht an Rannáin Imscrúdaithe, Ionchúisimh agus Bainistíochta Teorann.

3 Alt 1078 den Acht Comhdhlúite Cánacha 1997 agus Achtanna gaolmhara a shonraítear faoi fho-alt 1.

20.56 Is féidir go dtógfaidh sé roinnt blianta sula dtabharfar cás os comhair na cúirte. Mar thoradh air sin, ag am ar bith, tá roinnt cásanna tromchúiseacha imghabhála ag na Coimisinéirí Ioncaim ag céimeanna éagsúla den phróiseas imscrúdaithe agus ionchúisimh (féach Fíor 20.10). Tá laghdú seasta ag teacht ar líon iomlán na gcásanna oscailte ó bhí 2019 ann, rud a léiríonn an laghdú ar líon bliantúil na n-iniúchtaí agus na n-imscrúduithe a tugadh chun críche ó bhí 2016 ann.

Fíor 20.10 Stádas na gcásanna ionchúisimh atá idir lámha ag deireadh na bliana, 2019 go 2023

Stádas na gcásanna idir lámha	2019	2020	2021	2022	2023
Faoi imscrúdú	61	60	57	31	20
Le Rannóg Aturnae na gCoimisinéirí Ioncaim	23	12	13	11	8
Curtha faoi bhráid an Stiúrthóra Ionchúiseamh Poiblí — ag fanacht ar ordachán	2	3	1	1	—
Ordacháin arna n-eisiúint ag an Stiúrthóir Ionchúiseamh Poiblí chun ionchúiseamh a dhéanamh	18	11	6	4	13
Os comhair na cúirte	17	27	33	28	18
Barántais binse/barántais ghabhála Eorpacha	1	4	5	5	5
Iomlán na gcásanna oscailte	122	117	115	80	64

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

20.57 Idir 2019 agus 2023, bhí líon na n-ionchúiseamh a bhí gníomhach os comhair na gcúirteanna éagsúil idir 17 (in 2019) agus 33 (in 2021). Sa tréimhse chéanna, bhí líon na gciontuith a fuarthas iarbhír éagsúil ó chúig cinn (in 2021) go 16 cinn (in 2023) (féach Fíor 20.11).

Fíor 20.11 Ionchúiseamh i leith imghabháil cánach agus dleachta thromchúiseach, 2019 go 2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Ciontuithes a fuarthas					
Cásanna imghabhála cánach	8	9	5	3	13
Cásanna imghabhála custaim agus máil	2	2	—	3	3
Ciontuithes iomlána	10	11	5	6	16
Pionóis					
Luach fineálacha (€000)	8	1	5	22	50
Ciontuithes fineála amháin	4	1	1	2	4
Pianbhreith choimeádta arna forchur	3	4	1	1	1
Níor forchuireadh aon phianbhreith choimeádta ^a	3	6	3	3	11

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

Nóta: a I gcás nach ngearrtar aon phianbhreith choimeádta, fuair an cáinócóir fineáil, seirbhís phobail agus / nó pianbhreith ar fionraí.

Conclúidí agus moltaí
Measúnú a dhéanamh ar chomhlíontacht cáinócóirí

- 20.58** Baineann coincheap na bearna cánach leis an difríocht idir an cháin a bailíodh go hiarbhir agus an cháin ba cheart a bhailiú má chomhlíon gach duine faoi dhliteanas a n-oibleagáidí. Trí mheastacháin bhliantúla ar an mbearna chánach a ullmhú, d'fhéadfaí cabhrú leis na húdaráis chánach tuiscint a fháil ar na cúiseanna atá le cáin neamhíoctha agus straitéisí a cheapadh chun na rioscaí a bhfuil tionchar acu ar chomhlíontacht cánach a mhaolú.
- 20.59** Foilsíonn roinnt údarás ioncaim meastacháin ar na bearnaí cánach a thagann chun cinn ina ndlínsí faoi seach. Foilsíonn siad a modheolaíochtaí meastacháin freisin, ina mínítear teorainneacha na meastachán a tháirgtear, agus i gcás inar gá cúram a dhéanamh maidir leis na torthaí a léirmhíniú.
- 20.60** Ní dhéanann na Coimisinéirí Ioncaim meastachán ar an mbearna chánach d'Éirinn toisc go bhfuil imní uirthi maidir leis na cineálacha cur chuige modheolaíochta a úsáidtear, cruinneas na meastachán a chuirfí ar fáil, agus a úsáidí atá siad ag leibhéal oibríochtúil. Mar sin féin, déanann sé meastachán tréimhsiúil ar chandam na cánach neamhbhailithe ar ghníomhaíochtaí áirithe nó ar dheighleoga áirithe den gheilleagar ina sainaitnítear saincheisteanna comhlíontachta. Déanann na Coimisinéirí Ioncaim monatóireacht agus measúnú ar fhorbairtí i modheolaíochtaí bearna cánach agus glacann siad páirt i dtionscadal tomhais bearna cánach Chruinniú Mullaigh an AE Riarachán Cánach. Tá sé ina chomhalta freisin de bhearna chánach ECFE 'pobal leasa' a bunaíodh in 2022.

- 20.61** Baineann an bhearna iniúcháireachta le dlíteanais chánach neamhíoctha ag daoine atá cláraithe chun críocha cánach. D'fhéadfadh anailís ar thoradh cláir iniúcháireachta randamaigh dea-dheartha bonn fóna a sholáthar chun an bhearna iniúcháireachta fhoriomlán a luacháil. Cé gur oibrigh na Coimisinéirí loncaim clár iniúcháireachta randamach san am a chuaigh thart, níor úsáid sé na torthaí chun an bhearna iniúcháireachta a mheas.
- 20.62** Go dtí 2017, rinne na Coimisinéirí loncaim cláir iniúcháireachta bunaithe ar shamplaí inar roghnaíodh cáiníocóirí go randamach ón mbonn cánach ábhartha i.e. bhí an seans céanna ag gach cáiníocóir a bheith roghnaithe le haghaidh iniúchta. Cé gur dócha go ndéanfaí iniúchadh ar roinnt cáiníocóirí comhlíontacha mar thoradh air sin, d'fhéadfadh sé go bhféadfaí na torthaí a eachtarshuíomh. Ó 2018 ar aghaidh, tá athrú tagtha ar an modheolaíocht a cuireadh i bhfeidhm le haghaidh iniúchtaí bliantúla clársceidealaithe na gCoimisinéirí loncaim roinnt uaireanta. Cé go bhfuil roinnt cásanna fós á roghnú ar bhonn randamach laistigh de dheighleoga áirithe den bhonn cáis, ní cosúil go bhfuil dóchúlacht chomhionann ann do gach cáiníocóir maidir le ceann cánach a roghnú. Le comharbas na n-athruithe, cuirtear cosc freisin ar chomparáid fhóinteach a dhéanamh idir torthaí comhlíontachta an chláir le himeacht ama.
- 20.63** Tá sé ráite ag na Coimisinéirí loncaim go bhfuil a gcur chuige maidir le hiniúchtaí randamacha á athfhorbairt acu faoi láthair. Ní mheasann sé go bhfuil modheolaíocht sách láidir ann ag an am seo chun an bhearna iniúcháireachta a thomhas go hiomlán trí chlár iniúcháireachta randamach. Tá na Coimisinéirí loncaim ag obair ar athdhearadh a dhéanamh ar chlár iniúcháireachta is fearr a oireann dá struchtúr eagrúcháin, trína bhfuil clúdach iomlán cásbhunaithe ag roinnt dá rannóga oibriúcháin i.e. sampla éifeachtach 100%. Feidhmeoidh clár iniúcháireachta randamach athdheartha sna rannáin sin nach bhfuil clúdach iomlán cásbhunaithe acu, eadhon na rannáin Ghnó agus Phearsanta. Is é an cuspóir a bheidh leis an gclár iniúcháireachta randamach ná tagarmharc a sholáthar chun meastóireacht a dhéanamh ar chur chuige iniúcháireachta rioscabhunaithe na gCoimisinéirí loncaim. Tá na Coimisinéirí loncaim ag súil go mbeidh an clár nua i bhfeidhm in 2025.

Cáiníocóirí neamhchomhlíontacha a bhrath

- 20.64** Is é cur chuige ginearálta na gCoimisinéirí loncaim comhlíontacht dheonach an chórais cánach a chur chun cinn ar an gcéad dul síos agus ansin, i gcás inar gá, obair leantach a dhéanamh le hidirghabhálacha iomchuí, lena n-áirítear iniúchtaí nó imscrúduithe nuair is iomchuí.
- 20.65** Tá laghdú seasta tagtha ar líon foriomlán iniúchtaí agus imscrúduithe rioscabhunaithe na gCoimisinéirí loncaim ó bhí 2016 ann ar chúiseanna éagsúla. Mar sin féin, léirigh torthaí na n-idirghabhálacha sin a cuireadh i gcrích gach bliain go bhfuil obair bhraite na gCoimisinéirí loncaim spriocdhírthe go maith go ginearálta, agus gur sainaitníodh toradh cánach breise mar thoradh ar chion ard cásanna — idir 58% agus 65% do na blianta 2016 go 2021.

- 20.66** Cé is moite de thionchar dhá chás aonair comhlíontachta an-ardluacha (cás amháin a tugadh i gcrích in 2021 agus cás eile a tugadh i gcrích in 2022), tá luach tuairiscithe na táirgeachta cánach breise a sainaithníodh ó iniúchtaí agus ó imscrúduithe réasúnta seasta le blianta beaga anuas. Tarlaíonn treocht chomhchosúil i ndáil le luach an toraidh cánach bhreise a shainaithnítear ó idirghabhálacha comhlíontachta neamh-iniúcháireachta. Tá na treochtaí sin i gcodarsnacht le glacadh cánach foriomlán atá ag méadú go tapa thar an tréimhse chéanna. Níl an tionchar ar leibhéal táirgeachta bhliantúla an chreata idirghabhála comhlíontachta (CIF) — atá i bhfeidhm ó mhí na Bealtaine 2022 — tagtha chun cinn go hiomlán go fóill.
- 20.67** Tá sé ráite ag na Coimisinéirí Ioncaim gur chuir roinnt tosca leis an laghdú ar líon na n-idirghabhálacha comhlíontachta, lena n-áirítear scor roinnt ball foirne fadseirbhíse, gníomhaíocht chomhlíontachta áirithe ar an láthair a chur ar fionraí le linn na tréimhse a ndeachaigh srianta sláinte poiblí Covid-19 i bhfeidhm uirthi agus an cur chuige rioscabhunaithe spriocdhírthe maidir le bainistiú bonn cásanna atá i bhfeidhm ó athailíniú an eagraíocht in 2018.
- 20.68** Is minic gurb é breithmheas an chéad chéim chun a mheas an ann do riosca ábhartha cánach agus/nó dleachta. Baineann sé le cásobrí a shuíonn ar cheart idirghabháil bhreise a dhéanamh agus más ceart, cén cineál idirghabhála is oiriúnaí. Dúntar cuid shuntasach de na breithmheasanna gan moladh maidir le hidirghabháil bhreise atá dírithe ar chomhlíontacht toisc nach sainaithnítear go bhfuil riosca ann nó go bhfuil leibhéal ábhartha riosca ann.

Moladh 20.1

Ba cheart do na Coimisinéirí Ioncaim athbheithniú a dhéanamh ar na breithmheasanna cásanna nach mbíonn aon idirghabháil chomhlíontachta mar thoradh orthu, chun léargais a shainaithint a d'fhéadfadh cabhrú lena modheolaíochtaí rioscabhunaithe um roghnú cásanna a bheachtú.

Freagra ón Oifigeach Cuntasaíochta

Comhaontaithe

Tugann breithmheasanna nach mbíonn aon idirghabháil mar thoradh orthu deis chun ár modhanna roghnaithe cásanna a fheabhsú agus tá obair ar siúl faoi láthair chun anailís a dhéanamh ar na sonraí sin agus chun na léargais a fuarthas a chur i bhfeidhm.

Amlíne don chur chun feidhme

Leanfar den obair in 2025 chun meastóireacht a dhéanamh ar an mbealach is fearr chun léargas inghníomhaithe a fháil ó bhreithmheasanna na gCoimisinéirí Ioncaim.

- 20.69** Tugadh CAL na gCoimisinéirí Ioncaim isteach i mí na Bealtaine 2022 agus é mar aidhm leis freagra comhsheasmhach agus céimnithe a sholáthar ar iompar na gcáiníocóirí.
- 20.70** Is é is aidhm d'idirghabhálacha leibhéal 1 faoi CAL tacaíocht agus cúnamh a thabhairt do cháiníocóirí a bheith comhlíontach go deonach. Cé go bhféadfadh sé a bheith dúshlánach tionchar idirghabhálacha leibhéal 1 a thomhas, beidh sé tábhachtach do na Coimisinéirí Ioncaim é sin a dhéanamh chun a mheas an bhfuil tionchar dearfach acu ar iompar cáiníocóirí e.g. an cáiníocóir féincheartaithe iad nó nochtuithe cáilitheacha a chur isteach bunaithe ar idirghabháil leibhéal 1.

Moladh 20.2

Ba cheart do na Coimisinéirí Ioncaim méadrachtaí iomchuí a fhorbairt chun torthaí idirghabhálacha CAL leibhéal 1 a thomhas agus chun bonn eolais a chur faoin measúnú ar a bhfuil á ghiniúint leis na hidirghabhálacha sin agus ar cé acu atá nó nach bhfuil siad fiúntach agus ar cé acu atá nó nach bhfuil a gcuspóirí á mbaint amach acu.

Freagra ón Oifigeach Cuntasaíochta

Comhaontaithe

Sheol na Coimisinéirí Ioncaim *Cód Cleachtais athbhreithnithe le haghaidh Idirghabhálacha Comhlíontachta na gCoimisinéirí Ioncaim* chun tacú le feidhmiú céimneach CIF an 1 Bealtaine 2022. Sa bhreis ar idirghabhálacha a rinneadh faoi CIF, ba ghá obair a dhéanamh ar líon suntasach idirghabhálacha a osclaíodh sular tugadh isteach CIF. Cé go bhfuil an obair seo ar siúl go leanúnach, tá sí ag laghdú agus is am cuí é do na Coimisinéirí Ioncaim tuilleadh infheistíochta a dhéanamh i bhforbairt na gcóras riachtanach chun tacú le torthaí idirghabhálacha Leibhéal 1 a thomhas i dtéarmaí freagairt láithreach agus iompar leanúnach na gcáiníocóirí.

Amlíne don chur chun feidhme

Tabharfar tús áite d'fhorbairt an chórais is gá in 2025.

Neamhchomhlíontacht a dhíspreagadh

- 20.71** I measc na ndíspreagadh atá i bhfeidhm do cháiníocóirí a d'fhéadfadh smaoineamh ar mhoill a chur ar a dtuairisceáin chánach nó gan a gcáin atá dlite a íoc tá pionóis airgeadais a chur i bhfeidhm, ainmneacha agus seoltaí mainnitheoirí cánach a fhoilsiú i gcásanna áirithe, agus ionchúiseamh coiriúil as sárúithe níos tromchúisí.
- 20.72** Le haghaidh 2023, d'fhorchuir na Coimisinéirí Ioncaim pionóis shibhialta arbh fhiú €14.6 milliún san iomlán iad agus foilsíodh sonraí faoi 75 socraíocht arbh fhiú beagnach €26 milliún san iomlán iad ar liosta na mainnitheoirí cánach. Ó 2016 i leith, tá laghdú seasta tagtha ar líon na gcásanna foilsithe (cé is moite de 2023) agus ar líon na gcásanna ionchúisimh oscailte. Comhfhreagraíonn sé seo leis an laghdú ar líon bliantúil na n-iniúchtaí agus na n-imscrúduithe a chuir na Coimisinéirí Ioncaim i gcrích le linn na tréimhse sin, ach tá sé i gcodarsnacht leis an luach toraidh breise leanúnach.

Iarscríbhinn 20A

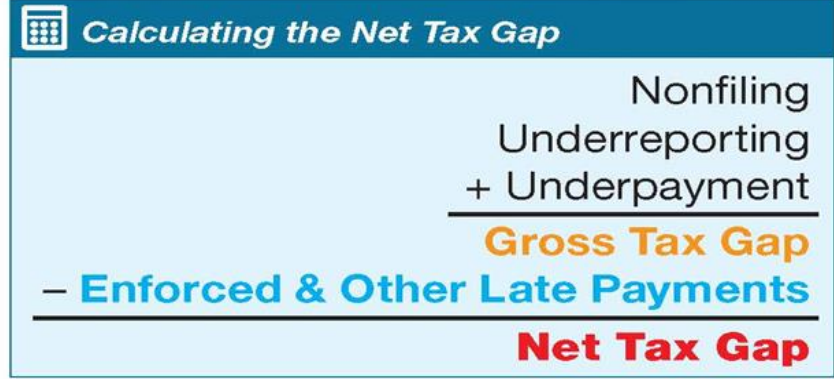
Réamh-mheastacháin maidir leis an mbearna chánach don bhliain chánach 2021, an tSeirbhís Ioncaim Inmheánach (IRS), na Stáit Aontaithe

Tax Gap Projections for Tax Year 2021

(Money amounts are in billions of dollars. These figures will be updated as more complete compliance data become available.)

Research, Applied Analytics & Statistics

Total True Tax Liability	Tax Paid Voluntarily & Timely	Gross Tax Gap					Enforced & Other Late Payments	Net Tax Gap (Tax Not Collected)
		Nonfiling	Underreporting	Underpayment	Gross Tax Gap			
\$4,565	\$3,877	\$77	+\$542	+\$68	= \$688	– \$63	= \$625	
By Type of Tax								
Individual Income Tax	Individual Income Tax	Individual Income Tax	Individual Income Tax	Individual Income Tax	Individual Income Tax	Individual Income Tax	Individual Income Tax	Individual Income Tax
\$2,721	\$2,201	\$67	+\$396	+\$57	= \$520	– \$45	= \$475	
			Business Income \$182, Non-Business Income \$110, Credits \$51, Income Offsets [1] \$26, Filing Status \$8, Other Taxes [2] \$5, Unallocated Marginal Effects [3] \$15					
Corporation Income Tax	Corporation Income Tax	Corporation Income Tax	Corporation Income Tax	Corporation Income Tax	Corporation Income Tax	Corporation Income Tax	Corporation Income Tax	
\$304	\$259	#	+\$40	+\$5	= \$45	– \$8	= \$37	
			Large Corporations \$19, Small Corporations \$21					
Employment Tax	Employment Tax	Employment Tax [4]	Employment Tax	Employment Tax	Employment Tax	Employment Tax	Employment Tax	
\$1,455	\$1,337	\$9	+\$105	+\$4	= \$118	– \$6	= \$112	
			Self-Employment Tax \$68, FICA & Uncollected FICA TAX \$36, FUTA \$1					
Estate Tax	Estate Tax	Estate Tax	Estate Tax	Estate Tax	Estate Tax	Estate Tax	Estate Tax	
\$21	\$17	\$2	+\$1	+\$2	= \$4	– \$3	= \$1	

NOTES:

* Totals include Excise Tax.
#—No estimate.
Detail may not add to totals due to rounding.
[1] Includes adjustments, deductions, and exemptions.
[2] Includes the Alternative Minimum Tax and taxes reported in the "Other Taxes" section of the Form 1040 except for self-employment tax and unreported Social Security and Medicare taxes (which are included in the employment tax gap estimates).
[3] Is the difference between (1) the estimate of the individual income tax underreporting tax gap where underreported tax is calculated based on all misreporting combined and (2) the estimate of the individual income tax underreporting tax gap based on the sum of the tax gaps associated with each line item where the line item tax gap is calculated based on the misreporting of that item only. There may be differences if the marginal tax rates are different in these two situations.
[4] Self-employment tax only.

Revised 10/2023

Iarscríbhinn 20B Torthaí bliantúla na bearna cánach, Oifig Chánachais na hAstráile

Tábla 20B.1 Meastacháin ar an mbearna chánach le haghaidh 2020 – 2021 (nó 2021 – 2022 i gcás ina mbeidh fáil orthu)

	Bearna mhór %	Glanbhearna %	Iontaofacht na meastachán
Cánacha idirbheartbhunaithe (2021 – 2022)			
Cáin ar earraí agus ar sheirbhísí	11.2	3.6	Meán
Cáin alcóil	9.1	9.1	Meán
Cáin tobac	29.1	13.1	Meán
Mál breosla	1.7	1.7	Ard
Cánacha bunaithe ar ioncam			
Grúpaí corparáideacha móra	6.5	4.2	Ard
Ardsaibhreas	8.1	7.1	Ard
Gnó meánmhéide	8.1	7.2	Meán
Gnóthas beag	13.7	12.8	Meán
Daoine aonair nach bhfuil i mbun gnó	6.8	6.3	Ard
Sochar imeallach	28.9	28.2	Íseal
Cánacha bunaithe ar chláir a riartar			
Íoctar Mar a Úsáidtear	2.3	1.7	Meán
Ráthaíocht aoisliúntais	6.2	5.1	Meán
Creidmheasanna cánach breosla (2021 – 2022)	4.0	2.6	Meán

Foinse: Oifig Chánachais na hAstráile